

doi:[10.29285/actapinteriana.2025.11.13](https://doi.org/10.29285/actapinteriana.2025.11.13)

160 éves a Szentföldi Kustódia nemzetközi ferences szeminárium Jeruzsálemben

Narczyz Klimas OFM

Studium Theologicum Jerosolymitanum, 9100101 Jerusalem, St. Saviour's Monastery

Curia Generalizia OFM, Roma

narczyzklimas141@hotmail.com

Klimas, N. (2025): 160 éves a Szentföldi Kustódia nemzetközi ferences szeminárium Jeruzsálemben. The international Franciscan seminary of the Custody of the Holy Land in Jerusalem marks its 160th anniversary. Acta Pintérian, 11: 13-29.

Abstract: It was only recently that the Franciscan Custody of the Holy Land set up its own formation structures and organized its own theological formation. This study of archivist material reviews the events of the last 160 years during which such structures were put in place. The author himself being a professor of Church History and serving permanently in the Custody, he offers fundamental information about what has been called the „Seminary” in Jerusalem. Efforts to find ways of cooperation with other seminaries are also presented.

Cikk fordítása: Narczyz Klimas (2024): 160-lecie Franciszkańskiego Międzynarodowego Seminarium Kustodii Ziemi Świętej w Jerozolimie, *Przegląd Kalwaryjski*, **28**: 55-80.

I. A Teológiai Szeminárium megalapításának történelmi körülményei

A 19. században a Közel-Kelet számos konfliktustól szenvedett. Az Oszmán Birodalomban gyors változások mentek végbe. Az új európai helyzethez való alkalmazkodás érdekében megpróbálták modernizálni az államot. A szultánok által végrehajtott reformok lassították a birodalom szétesését, amely 1815-ben, a bécsi kongresszussal kezdődött. II. Mahmúd szultán (1808-1839) különösen törekedett reformok bevezetésére. Egyiptomban a változásokat elsősorban Muhammad Ali (1805-1849) vezette be. Fiával, Ibrahim pasával együtt meghódította Palesztinát és Szíriát. Megnyitotta a Szentföldet a nyugati világ előtt, lehetővé téve a zarándoklatokat.

Az 1830-as években Muhammad Ali alatt bekövetkezett változásokat I. Abdülmecid hivatalosan is megerősítette 1856-ban. A szultán kimondta a birodalom minden alattvalója számára az egyenlőség elvét vallási vagy faji megkülönböztetés nélkül. Az európai országok növelték jelenlétüket, amint azt például a diplomáciai képviselők számának növekedése is bizonyítja. 1838-tól Jeruzsálemben brit konzulátus működik, 1842-től porosz, 1843-tól francia, 1858-tól orosz konzulátus, majd néhány évvel később az Egyesült Államok is megjelenik. 1904-re már a következő országok konzulátusai működtek Jeruzsálemben: Németország, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Görögország, Hollandia, Olaszország, Ausztria, Oroszország, Spanyolország és Perzsia (vö. BAEDEKER 2016, pp. 20-21).

1847-ben IX. Piusz pápa úgy döntött, hogy visszaállítja a jeruzsálemi latin patriarchátust. Az első pátriárka Giuseppe Valerga püspök lett. Jól ismerve a helyzetet és a szerzetesek álláspontját, erősen

kritikusan viszonyult hozzájuk, és megbízatásának kezdetétől fogva eltökélt volt abban, hogy a ferenceseket a lazaristákkal vagy a jezsuitákkal váltsa fel (lásd BUFFON 2005, pp. 11-12; vö. GEFAELL 2000, pp. 196-217).

Ugyanez az elképzelés vezérelte M. Botta francia konzult is, aki amellet érvelt, hogy

„a ferencesek kuszódiját meg kell szüntetni, és helyébe a latin pátriárka joghatósága alá tartozó, minden katolikus nemzetből származó egyházmegyei papokból álló intézményeket kell állítani. A papok többségének azonban Franciaországból kell származnia. Ez az »elit« képes lenne megállítani az ortodoxok provokációit, és biztosítani a katolikus hit terjedését.”

Elképzelése fokozatosan megvalósult, amikor különböző franciaországi szerzetesi intézmények érkeztek a Szentföldre.⁷

Ez az új helyzet egyrészt lehetővé tette a Kuszódia ferencesei számára, hogy újraindítsák és fokozzák tevékenységeiket, amelyek közül talán a legfontosabb a kuszódiahoz kapcsolódó iskolák reformja és számának növelése, másrészt pedig előmozdította a helyi hivatásokat is, ami miatt hasznosnak tűnt volna egy szeminárium létrehozása, ahol helybéli jelöltek is fogadnának, szemben Valerga pátriárka véleményével, miszerint a helybéli papság kialakítása túlzottan időigényes lenne, és a pátriárkához kell kapcsolódnia (vö. BUFFON 2000, pp. 154-155).

II. A Szeminárium első időszaka: 1864-1970

A 16. századtól a San Salvatore-kolostor lett a Közel-Keleten dolgozó ferencesek elsődleges lakóhelye. A Kuszódia nemcsak a világ különböző részeiről érkező szerzeteseket fogadta, hanem igyekezett felkészíteni őket az apostolkodás új formáira is, amelyekre korábban nem voltak felkészülve. Hivatalosan a San Salvatore Teológiai Szemináriumát 1866-ban alapították, de tudjuk, hogy a 17. század óta már léteztek úgynevezett főiskolák (*collegio*), amelyek a Szentföldre érkező új misszionáriusokat készítették fel. Akkor még nem volt szó igazi szemináriumról a leendő papok teológiai képzésére, mivel mindazok, akik a Szentföldre érkeztek, már felszentelt papok voltak. Ebből a célból a 17. századtól kezdődően arab nyelvű intézeteket vagy főiskolákat hoztak létre az új misszionáriusok felkészítésére. Ilyen intézetek jöttek létre Jeruzsálemben, Kairóban, Damaszkuszban, Harissában, Betlehemben, Ramléban és Aleppóban az arab nyelv, valamint Nicosiában a görög nyelv számára (vö. KLIMAS 2019, pp. 521-558).

Maga XIV. Benedek pápa híres, 1746-os rendeletében (*Constitutio Benedictina*), amely jóváhagyta a Szentföld új statútumait, előírta, hogy a San Salvatore kolostorban lelkipásztori teológiai képzést tartsanak az új misszionáriusok számára. Azt is kérte, hogy a San Salvatore kolostorban hozzanak létre egy tanulmányi házat, ahol egy lektor hetente háromszor tartana órákat erkölcsről, lelkiéletéről és a ferences regula magyarázatáról, „*prout in Christianitate practicatur*” (ahogy az a keresztyén vidékeken szokásos). Egy másik pápa, IX. Piusz, 1846-ban megerősítette XIV. Benedek statútumait, és felkérte a szerzeteseket, hogy folytassák a misszionáriusok képzését ugyanebben az intézményben.

A Rómában kiadott irányelveket követve időrendi sorrendben megalakultak a ferences szemináriumok, vagyis a Kuszódia növendékházai:

⁷ A következő intézmények jöttek francia meghívás és közvetlen támogatás nyomán: 1873, kármelita nővérek; 1874, a Notre Dame de Sion testvérei; 1874, a Keresztyén Iskolatestvérek kongregációja; 1878, az Afrikai Misszionáriusok kongregációja; 1879, a Bétharram-i Szent Szív papi kongregáció; 1883, domonkos nővérek; 1884, klarisszák Paray-le-Monialból; 1886, vincés nővérek (irgalmassok); 1887, a Szűzanya Mennybevételének Rendje. Vö. BUFFON 2005, pp. 17, 510.

- 1852-ben a názáreti noviciátus,⁸
- 1861-ben a San Giovanni in Montana (Ain Karem) szeminárium, amelyet 1862-ben Harissába helyeztek át,
- 1863-ban a San Salvatore Teológiai Szeminárium,
- 1873-ban a betlehemi Filozófiai Szeminárium, amelyet néhány évre a San Giovanni in Montanába, majd 1883-ban ismét Betlehembe helyeztek át.⁹

Ismert tény, hogy a szeminaristák első csoportját, akik 1861-ben a Szentföldre érkeztek tanulni, a San Giovanni in Montanába küldték.¹⁰ A csoportban hat klerikus volt a Szeráfi Provinciából (Umbria), filozófiahallgatók. Röviddel ezután, 1862-ben áthelyezték őket a harissai főiskolára, ahol folytatták filozófiai tanulmányaikat, pontosan ott, ahol az arab nyelvű „stúdium” is volt.¹¹ Csak néhány évvel később, 1873-ban helyezték át a filozófiai stúdiumot Betlehembe.

A filozófiahallgatókat, miután befejezték tanulmányaikat Harissában, Jeruzsálembe helyezték át. Erről maga a szentföldi kuszto, Serafino Milani tanúskodik, akinek 1863-ban erkölcsstani lektort kellett találnia a diákok számára, és egy másikat a dogmatika tanítására. Ez azonban nem okozott gondot a szeminárium működésében, és így ez a kolostor lett a Teológiai Szeminárium székhelye már 1863-ban.

A San Salvatore-i szeminárium tényleges megalapítása 1866-ban történt, amikor további hét hallgató érkezett a velencei provinciából, és később két novícius is csatlakozott hozzájuk. Mindez nem kis problémát okozott a kusztoznak, mivel a San Salvatoreban nem volt elég szoba ahhoz, hogy minden növendéket befogadjanak, mind a filozófiai tanulmányaik befejezése után Harissából érkezőket, mind a Velencéből újonnan érkezőket.

1866-ban a miniszter generális, egy hónappal az említett nagy csoport hallgató érkezése előtt, ezekkel a szavakkal fordult a kusztohoz:

„Nincs szükség arra, hogy magyarázzam a Rend legtöbb tartományának siralmas helyzetét az olaszországi politikai események fényében, mivel mindenki ugyanolyan jól tájékozott, mint én”, majd azzal folytatta, hogy kérte, fogadják be ezeket a növendékeket Jeruzsálemben, hogy „megmentsék őket a felettünk kitörni készülő vihartól.” (ASCTS, Ministro generale, 9, Rev.mo P. Raffaele da Pontecchio, 1866)

⁸ A Kusztdia levéltárában megtaláljuk a názáreti noviciátus anyakönyvét, amelyet már 1851-ben elkezdtek vezetni: ASCTS, *Formazione, Registri di noviziato*, 3 (1851-1909). Hivatalosan, ugyanezen anyakönyv szerint, a noviciátus csak 1852. szeptember 30-án nyílt meg az *ad experimentum* létrehozással. Egyéb források a noviciátus létrehozását csak 1867-re teszik. Vö. ASCTS, *Cronache generali*, 32, p. 171. A kérdéshez lásd még a vitát, amelyet a Kusztdia Valerga pátriárkával folytatott a helyi hivatásoknak szóló növendékházakról.

⁹ Az adatok forrása a Kusztdia krónikája: ASCTS, *Cronache generali*, 32, p. 171: „1864-ben a San Salvatore kolostorban létrehozták a teológiai stúdiumot a fiatal klerikusaink számára”; p. 310: „Názáret. A noviciátus alapítása”; p. 314: „S. Giovanni. Filozófiai stúdium. 1867-ben a S. Giovanni in Montana-kolostorban elindították a filozófiai és matematikai stúdiumot a klerikusaink számára, ezért bővíteni kellett a kolostort”; p. 579: „Betlehem. Rekolektus szeminárium. 1873-ban a betlehemi kolostorunkban egy rekolektus szemináriumot alapítottak a retorika tanulmányozására az újonnan fogadalmazott klerikusaink számára”; p. 812: „Betlehem. Idehozták a filozófiai stúdiumot. Mivel a San Giovanni-kolostorban szűk volt a hely, a Kuszto atya, a miniszter generális és a diskretórium egyetértésével Betlehembe helyezte át. A rekolektusok pedig átmennek a San Giovanniba.” A „rekolektusok” kifejezés a Rendnek arra az ágára vonatkozik, amely 1570-ben Franciaországban jött létre, és a Cluys-ben létrehozott lelkigyakorlatos házuk alapján nevezték el őket. Elterjedtek Belgiumban és Észak-Németországban. 1680 táján 20 provincia, 420 ház és 9000 rendtag tartozott hozzájuk. Szentföldi jelenlétükről lásd DOMENICHELLI 1890.

¹⁰ Erről lásd az 1861-es diskretórium jegyzőkönyveket. ASCTS, *Atti discretoriali*, 11, p. 137.

¹¹ ASCTS, *Atti discretoriali*, 11, a 144. oldalon pontosítják, hogy az áthelyezés oka „a rendház egészségtelenül nedves levegője, amely káros az egészségre”. Vö. CASSINI 1855, pp. 395-396.

A kusztos azt válaszolta a generálisnak, hogy ez a levél felkészületlenül érte, különösen a lektorok kérdését illetően, akiknek ezeket a hallgatókat kellett volna tanítaniuk, de hiányzik a magiszter is, valamint nincs elég szoba az összes  rke z  befogadására (ASCTS, *Ministro generale*, 8, pp. 314-317).

 gy tűnik, hogy 1867-ben megold dtek a szobák és a kórus problémái, amelyek kicsik voltak (a jelenlegi, új templom a nagy kórusával m g nem létezett) (v . ASCTS, *Atti discretoriali*, 12, p. 84). Ugyanez igaz volt a filozófia el ad ira is, mivel két olasz lektor érkezett.  rkez s kkel elmondható, hogy a San Salvatore-i Teológiai Szeminárium megkezdte rendszeres működését a szerzetesi élet és a tanulmányok tekintetében.

Nem tudjuk, hogy a kolostor melyik részében helyezkedett el a szeminárium. Egyr sz t azért, mert a régi kolostor nagy részét lebontották az új templom építésekor 1882 és 1885 között, m sr sz t azért, mert nincs pontos tervrajzunk arról, hogy nézett ki a kolostor e nagyobb változások előtt. Erről csak egy rövid eml t s nk van a Kuszt diai Diskret rium jegyzőkönyvéből, amely 1881. július 28-i ülésén egy épületről beszél, amely a szeminárium és a San Salvatore kolostor többi része között helyezkedik el, hogy a második udvart képezze [...], hogy megk nny ts k a munkát a San Salvatore  j templomának építésére (ASCTS, *Atti discretoriali*, 14, p. 66). Ami a jelenlegi szemináriumi épületet illeti, az alsó emeleten egy bolt vbe rögzített eml kt bl b l arra lehetett következtetni, hogy 1885-ben épült (ma már nem látni a feliratot) (*Voci d'Oriente* 1968, [j n.]: 16-17.).¹²

Néhány tanúság, vagy inkább vélemény szerint a Szentföldön nem voltak helyi h vat sok. Ezt a tényt a kuszt diai levéltár dokumentumai cáfolják.

Az első előfordulás a názáreti noviciátus 1851-1909 közötti anyakönyvében található. 1851-ben az említett anyakönyv tartalmazza az alepp i Michael novícius nevét, aki a názáreti kolostorban tette le szerzetesi fogadalmát (ASCTS, *Formazione, Registri di noviziato*, 3, p. 1).

Egy másik esetet találunk 1863-ban, amikor május 26- n Francesco Pasquale Khalil-Hanna testvér Jeruzsálemből, a Szentföldi Kusztódia klerikus diak nusa meghalt a család házában. 23 éves volt, és hat éve volt szerzetes (*Necrologium* 1923).

 t évvel később, 1868-ban, Ain Karembe a szeminaristák vagy filozófiai hallg t k között találunk egy bizonyos Antonius testvért Tripolib l (Szíria) „Obs. Cust. Terrae Sanctae” megjelöléssel, valamint egy másik növendéket, Leonardus testvért Tripolib l, hasonló megjelöléssel. Számos más nevet is találunk ugyanebben az évben a Kusztódia különböző kolostoraiban, amelyek keleti származásra utalnak (v . *Prospectus* 1868, p. 24).

A *Risorgimento* idején a szerzetesek Itália különböző r sz ir l és tartományaiból özönlöttek Jeruzsálembé, hogy folytassák tanulmányaikat, mivel ez Olaszországban a szerzetesrendek feloszlatása miatt nem volt lehetséges. Hasonló sorsra jutottak a szemináriumok több európai országban, köztük Spanyolországban is.

A „Teológiai St diumb l”, ahogy eredetileg nevezt k, olyan szerzetesek kerültek ki, akik a Kuszt di ban végzett szolgálatuk során  let kkel tettek tanúságot, ahogyan az 1861-es damaszkuszi vértanúk is, akiket XI. Piusz pápa 1926-ban boldoggá avatott. Sokan mások, akik Jeruzsálembé tanultak, különböző területeken t ntek ki, legyen szó lelkipásztori munkáról, a Szentírás tanulmányozásáról vagy a r g szetr l, bemutatva a korai jeruzsálemi egyház  let t és tudományos munkákat publikálva a Szentföld különböző helyein végzett ásatásokról.¹³

¹² Az  j templom építéséhez lásd BRLEK 1986, pp. 1-38.

¹³ érdekes megjegyezni, hogy a Szentföldi Kusztódia professzorai 1955. február 22- n Emmauszban tartották első konferenciájukat, amelyen a st diomokat összehangolták az  lt l nos Konstit ci k szabályaival, megadták a „provinciai (kuszt diai) lektor” címet azoknak, akik tanítanak vagy szeretnének tanítani és akik nem szereztek akadémiai fokozatot, valamint megn velt k a tanítási napok sz m t, hogy elérje az  lt l nos Konstit ci kban előírt 200-at. A megtárgyalt szabályok azután érvényesek lesznek a San Salvatore szemináriumára, Betlehemre  s

Kezdetben a növendékek többsége külföldi volt, és csak a későbbi években fogadott a Kusztdia olyanokat, akik közvetlenül a Kusztdiába léptek be. Sajnos nagyon kevés információnk van a stúdium létezéséről és működéséről a kezdeti években. Néhány információt a seminaristák által alapított *Voci d'Oriente* („Kelet Hangjai”) című folyóiratból lehet leszármazni.¹⁴

Ezt a folyóiratot a hallgatók adták ki 1933 és 1939 között, de aztán az arab–zsidó zavargások miatt 1947-ig felfüggesztették. 1947-ben azonban újra megjelent, de csak 1948-ig, az Izrael Állam kikiáltását követő háború miatt. 1962-ben újraélesztették, de utána már csak 1970-ig működött.

1960-ra úgy tűnik, hogy a helyzet szépen helyreállt, ami a tanulmányokat és a Szentföldi Kusztdia hivatásainak felkészítését illeti. A Kusztdia hivatalos krónikája szerint ebben az évben négy szeráfi kollégium működött, amelyek közül kettő előkészítő volt, mint a harissai előkészítő tanfolyam 20 hallgatóval, 6 tanárral és 9 tanítóval; az egyiptomi alexandriai előkészítő tanfolyam 28 hallgatóval és 6 tanárral; egy emmausi középiskolai stúdium 44 hallgatóval és 8 tanárral; és a római Nemzetközi Szentföldi Kollégium (a IV Miglio Appio városnegyedben) 95 hallgatóval és 11 tanárral, amelynek előkészítő része Città di Castellóban volt 45 hallgatóval.

A Szentföldre érkező növendékek képzése Betlehemben folytatódott a gimnáziumi kurzussal, 22 klerikussal (10 olasz és 12 keleti) és 11 tanárral. A tanulmányok a jeruzsálemi teológiával zárultak, 13 hallgatóval, köztük 2 arabbal, 2 spanyollal és 9 olasszal, valamint 14 professzorral (utóbbiak közül többen nyelvtanárok lehettek). A teológián tanított hét tantárgy a következő volt: Szentírás, erkölcsan, dogmatika, kánonjog, egyháztörténet, patológia és liturgia, valamint az arab és a görög nyelv (ASCTS, *Cronache generali*, 37, pp. 182-183).

A fent említett *Voci d'Oriente* című folyóiratból megtudjuk, hogy az 1968-1969-es tanévben átszervezték a Teológiai Stúdiumot, amelybe felvették az arab és a héber nyelvet is. Természetesen a fő hely továbbra is a Szentírásé maradt, amelyet Emmanuele Testa atya tanított.¹⁵ A patológiát ekkor Bellarmino Bagatti oktatta. A bibliai kirándulásokat Guido Lombardi vezette. Ezekhez a kurzusokhoz a San Salvatore diákjainak hetente háromszor délután át kellett menniük a Flagellatióba, miáltal – ahogy az egyik növendék hangsúlyozta – egyetemi hallgatók lettek a Flagellatio Biblikus Intézetben (Vö. RAIMONDO 1968/69, p. 9).¹⁶

Ez azonban problémákat okozott. Erminio Roncari atyát tájékoztatták „a Flagellatio hallgatói, felettesei és professzorai közötti belső nehézségekről, amelyek részben annak tudhatók be, hogy az intézet teológiai hallgatókat vett fel a biblikus studensek mellé, és ez konfliktust okozott közöttük. A kusztdos atya mindkét felet kikérdezte abban a reményben, hogy lecsillapítja a helyzetet.” (ASCTS, *Atti Discretoriali*, 28, p. 559)

A San Salvatore növendékei levelet írtak Agostino Calamarini vizitátor atyának, melyben felvázolták a szeminárium összes problémáját, minek alapján a szeminárium „így már nem tartható fenn, mert a

Emmauszra. Jelen van 5 tanár Jeruzsálemből (Ignazio Mancini *prefectus studii*, Basilio Talatinian, Virgilio Corbo, Antonio Olivan, Maurilio Sacchi), 4 Betlehemből (Raffaele Angelisanti, Sabino de Sandoli, Giuseppe Cisternino, Andrea Balbo) és 5 Emmauszból (Vito Insante, Giuseppe Incelli, Pacifico Gori, Raimondo Boveda, Espedito Lisiecki). ASCTS, *Formazione*, Carteggio, Miscellanea 1, Prefetto degli Studi.

¹⁴ Az első szám 1933-ban jött ki. A San Salvatore szeminárium történetében volt még egy próbálkozás folyóirat indítására, ezúttal lengyelül, *Perla Misji*, vagyis „A missziók gyöngye” címmel. 1985-ben indult, és 1995-ig élt, lévén hogy ebben az évben Krakóban elindul a *Ziemia Świąta* („Szentföld”) folyóirat lengyelül.

¹⁵ Ezt a professzort az egyik hallgató, A. Raimondo, így jellemezte: „a biblikus és profán tudományok kimeríthetetlen forrása, a permanens globális kontestáció egyedülálló támogatója. Megvan a képessége, hogy a hallgatókat új életre támassza”. RAIMONDO: *San Salvatore*, p. 8.

¹⁶ A szerző hangsúlyozza a program fáradozásait, és a kurzusok utáni kimerültség orvosságát, amikor így ír: „Kimerülten jövőnk vissza, emiatt muszáj megállni a bazársor némelyik bódéjánál, hogy erőre kapjunk némi orvosságtól, ahogy azt minden szorgos diák teszi.”

jelenlegi helyzetben nem tölti be küldetését”, és javaslatokat soroltak fel azok megoldására. A javaslatok között szerepelt, hogy a jelenlegi klerikusokat

- a) küldjék el olasz szemináriumokba, hogy ott fejezzék be teológiai tanulmányaikat,
- b) vagy küldjék a szaléziakhoz,
- c) vagy küldjék őket a patriarkátusi szemináriumba.

Ezután további javaslatokat tettek egy valódi Nemzetközi Ferences Szeminárium létrehozására:

- a) elegendő számú klerikus a szeminárium újranyitásához;
- b) elegendő számú hozzáértő professzor, akiket rotációban váltanának, ha valamelyikük fáradtnak vagy alkalmatlannak bizonyul;
- c) nemzetköziség mint pozitív elem a misszionáriusok számára;
- d) a más provinciákból érkező diákok ismerjék meg a Kustódia problémáit, ami segítené őket abban, hogy maradhassanak vagy együttműködhesse a Kustódiával. Mindent meg kell tenni a program és a tanulmányok színvonalának javítása érdekében.¹⁷

A következő tanévben azonban teljesen új helyzet állt elő, amikor a növendékek alacsony száma miatt klerikusainknak Betlehembe kellett költözniük, hogy a szalézi atyáknál tanuljanak. Ráadásul az 1970-1971-es tanévre már csak egy klerikus teológus maradt a Szentföldön (ASCTS, *Cronache generali*, 37, pp. 600-601).

A Szentföldön működő különböző egyházi studentátusok egyesítésének problémáját, amely már jó néhány éve felmerült, a Kustódia tanári karának ülésein is megvitatták az 1968-69-es tanévben. „Az [1969.] május 29-én a Campo dei Pastoriban tartott értekezleten a lektorok megállapodtak abban, hogy legalább néhány studentátussal kísérletet tesznek egyesülésre, a felelősökkel való kapcsolatfelvétel feladatát pedig a Prefectus Studii-ra bízák.” (ASCTS, *Cronache Generali*, 37, p. 580)

„Felvettük tehát a kapcsolatot a szaléziak tanulmányi prefektusával Cremisanban, és mivel tantervük kevésbé különbözött a miénktől, a szaléziak rektorának beleegyezésével úgy döntöttünk, hogy teológusainkat a szaléziakhoz küldjük tanulni. Ennek megkönnyítése érdekében mind a négy diákot áthelyeztük a betlehemi kolostorba, mivel az Cremisanhoz közel van, az onnan könnyen megközelíthető. A cremisani tanév 1969. október 15-én kezdődött egy szentmisével, amelyet Msgr. Pio Laghi jeruzsálemi apostoli delegátus és sok más pap celebrált. Az előző évben a Kustódia elfogadta, hogy a passzionista klerikusok a San Salvatoreban végezzék a teológiát, 1969-ben viszont, mivel a szeminárium zárva tartott, a diskretórium engedélyezte számukra, hogy Betlehemben a szemináriumunkban lakjanak, hogy klerikusainkkal együtt könnyen átmehessenek Cremisanba.” (ASCTS, *Cronache Generali*, 37, p. 581)

„Ebben az évben (1969-1970) a San Salvatore Teológiai Szeminárium üresen maradt, mivel a négy teológushallgatót – fr. Bartolomeo Pirone, fr. Marun Younan és fr. Alberto Prodomo negyedéves hallgatókat, valamint fr. Antonio Raimondo másodéves hallgatót – a betlehemi Szent Katalin-kolostorba osztották

¹⁷ A San Salvatore szeminárium fejlesztésének szándékát megerősíti egy hosszú levél, amelyet a növendékek írtak: Michele Piccirillo IV. éves, Bartolomeo Pirone III. éves, Andrea Parent IV. éves, Alberto Prodomo III. éves és Marun Younan III. éves hallgatók, P. Agostino Calamarini OFM vizitátornak. A hosszú levelet iktatták mint jelentést is az 1968-as kustódiai káptalan anyagában. Bemutatják a szeminárium életének minden oldalát: lelkiélet, fegyelmi élet (kapcsolat a magiszter atyával), kapcsolat a klerikusok közt, a lektorok és a klerikusok közt, sport és rekreáció, vakáció, kapcsolat a San Salvatore közösségével, tanulmányi munka, lebontva az egyes tantárgyakra: dogmatika, biblikum, morális, patrisztika, egyháztörténet, kánonjog, arab nyelv, megjelölve a tanárok tanítási színvonalát és az anyag minőségét. Vö. ASCTS, *Capitoli Custodiali*, p. 14.

be, és a cremisani szalézi atyák teológiai intézetébe jártak. Az első három a tanév végén teológiai bakkalaureátust szerzett, mivel a cremisani intézet a római Pontificio Ateneo Salesiano-hoz van affiliálva. (ASCTS, Cronache Generali, 37, p. 647)

III. A Szentföldön működő különböző szemináriumok

Ezekben az években, amikor a hivatások válságát éltük, szóba került a Szentföldön működő különböző szemináriumok összevonása is: a miénk a San Salvatore kolostorban, a Beit Jala-i Egyházmegyei Szeminárium, a cremisani Szalézi Szeminárium, a Kármelita Szeminárium a Kármel hegyn, és az, amelyet már ismertünk a hozzánk érkező hallgatókon keresztül, a Betániai Passzionista Szeminárium.

Az első kísérletre akkor került sor, amikor növendékeink 1969-ben a Szalézi Szemináriumba mentek tanulni, illetve amikor egy évvel korábban a Passzionista Szeminárium ájtott hozzánk, majd a cremisani Szalézi Szemináriumban folytatta tanulmányait a mi hallgatóinkkal. Ezt követően mind a Patriarkátusi Szeminárium, mind a Kármelita Szeminárium pozitívan reagált, ahogy természetesen a passzionisták is, akik már egyesültek velünk. A Patriarkátusi Szeminárium azonban azonnal tisztázta, hogy ez csak a kurzusokat érinti, nem pedig a közös lakóhelyet.¹⁸

Röviden bemutatom mind az öt, ill. hat intézmény vagy szeminárium kezdeteit és fejlődését, amelyekhez a csatlakozás gondolata felvetődött, legalábbis ami a tanulmányokat illeti.

A Patriarkátusi Szeminárium

1847-ben a Szentszék visszaállította a jeruzsálemi latin patriarkátust, melynek püspöke Giuseppe Valerga lett. 1852-ben úgy döntött, hogy szemináriumot nyit Jeruzsálemben 32 helyi jelentkezővel. 1857-ben a szemináriumot Beit Jalába helyezték át, ahol 1892-ig maradt. Ettől az évtől kezdve visszatértek Jeruzsálembe, ahol 1936-ig maradtak, amikor véglegesen letelepedtek Beit Jalában. A szeminárium fogad diákokat az egyházmegye határain belüli országokból, valamint azokon kívülről, köztük libanoniakat és szudániakat is, mivel ez a CELRA, az Arab Régiók Latin Püspöki Konferenciájának egyetlen egyházmegyei szeminárium. 1967 óta a szeminárium a Lateráni Egyetemhez van affiliálva.

A Passzionista Szeminárium

A passzionisták 1903-ban érkeztek a Szentföldre, miután elmenekültek Franciaországból a szerzetesrendek feloszlásáról és kiutasításáról szóló törvények miatt, amelyeket Combes miniszter törvénye vezetett be. Először az asszumpcionista atyák vendégeként szálltak meg a Notre Dame-ban, majd Betániában, ahol a Szent Szív Szolgálólányai (San Quintino) Kongregációjának apácái hajlandóak voltak átadni a helyet. A háborúk és nyugtalanságok hosszú időszaka után 1967-ben a házat Észak-Olaszország tartományának bízta, ahonnan a teológiahallgatók 1968-ban Jeruzsálembe érkeztek. A három teológiahallgató csatlakozott a San Salvatore hat növendékéhez, akik *„gazdagok voltak a szívellyességben és az őszinte barátságban”*. Ahogy A. Ferrari passzionista atya írja: *„Úgy vélem, hogy a San Salvatore az első kísérlet a Szentföld különböző teológiai stúdiumainak egyesítésére. Remélhető,*

¹⁸ Erről a témáról a San Salvatore növendékei egy kérdőívet állítottak össze, amellyel a másik négy szeminárium véleményét akarták megtudni. Vö. PICCIRILLO 1968, pp. 3-5.

 s hiszem, hogy néhány éven belül szükségessé is válik, hogy a kísérlet kiterjedjen, és elérje a Szentföld összes szemináriumát.” (FERRARI 1969, pp. 14-17)

A Szalézi Szeminárium

A szaléziak is megnyitották n vend kh zukat a Szentföldön, filozófiai és teológiai képzést egyaránt szervezve. Először a filozófia nyílt meg Cremisanban 1929-ben, de 1956-ban először Alepp ba, majd a libanoni El-Houssounba helyeztek  t. A teológiai tanulmányok 1928-ban kezdődtek Betlehembben. A Szentírás professzorainak hiánya miatt 1934-ig a szaléziak a betharami Szent Szív atyákkal vettek részt ezeken a kurzusokon, akiknek nemzetközi teológiai st diumuk volt Betlehembben.¹⁹ 1938 és 1957 között a máltai lovagrend átengedte ingatlanát a szal ziaknak Tanturban. A nehéz helyzet miatt a teológiai hallgatók 1949-ben Betlehemből oda költöztek. 1957-ben azonban a n vend kh zat Cremisanba helyeztek  t. 1965-ben a st dium a római Pontificio Ateneo Salesian hoz csatlakozott, és attól az évtől kezdve bakkalaure tust is tudott adni hallgatóinak (v . CHARBEL 1969, pp. 23-27). Az évek során számos szalézi professzor tanított a San Salvatore szemináriumában, ahogy számos ferences professzor is Cremisanban. 2004-ben a szalézi szeminárium ismét megváltoztatta a helyszínét, mivel Cremisan az Izraelt Palesztin t l elválasztó falon t lra került. Ezúttal Jeruzsálem nyugati részének egy központi helyére, az egykori Ratisbonne kolostorba költöztek, ahol a mai napig működnek. 2012-ben az oktatás nyelvét olaszról angolra változtatták.

A B tharramit k Szemináriuma

A bemutatott st diumok mellett ott volt a betharrami atyák rezidenciája is Betlehembben. A tizenkilencedik század végén a betlehemi rezidencia az egész kongregáció központjává vált. Hogy a szeminarist knak ne kelljen alávetniük magukat a francia törvények által előírt kétéves katonai szolgálatnak, 1890-ben a káplánok rezidenciája fogadta be a kongregáció fiatal  joncait. Amikor a kongregációt 1903-ban kiutasították Franciaországból, a szentföldi házat választották a skolasztik tus, és egy ideig a noviciátus hivatalos székhelyévé is. Eközben 1905-ben egy új rezidenciát nyitották Názáretben, amely 1911-ben fogadta a kétéves filozófiai program skolasztikusait. Az első világháború okozta megszakítás után, az 1920-as évek elején a két rezidencia ismét befogadta a filozófia és teológia skolasztikusait és professzoraikat: Betlehem 50 diák befogadására vált alkalmassá, a názáreti h z pedig több mint 30 f re bővült. Végül a kongregáció egy másik fontos és érdemdús tettet hajtott végre a Szentföldön, amikor 1932-ben elfogadták a Beit Jala-i patriark tusi szeminárium irányítását, és azt 1980-ig fenntartották. A második világháború után a betlehemi és a názáreti házak 1948-ban megszüntették skolasztik tusi funkciójukat, azzal együtt, hogy a kongregációt tartományokra osztották fel (CORNARA 2014, 14/3).

A Kármelita Szeminárium

Egy másik szerzetesrend, amely tanulmányi központot alapított a Szentföldön, a kármelita rend volt. 1920-ban a Kármel-hegyen megnyitották a „Missziós Szemináriumot” az arab nyelv tanulmányozására a keleti missziók számára. 1928-ban felavatták a „Nemzetközi Filozófiai Főiskolát”. Ez a st dium 1941-

¹⁹ A II. világháború alatt az olasz szal ziakat Betlehembben internálták, ahol a szeminárium folytatta rendes  l tvitel t. Betelep tettek hozzájuk 5 olasz növendéket a B tharram atyáktól. G. Caputa az   cikkében kétségeit fogalmazza meg a szalézi hallg t k részvételéről a B tharram atyák stádiumában: „*I primi undici anni del Teologato Salesiano in Terra Santa: Betlemme 1929-1940. Documenti per scrivere una storia.*” <https://www.salesian.online/archives/5231?highlight=I%20primi%20undici%20anni>

ig maradt fenn, amikor a második világháború miatt több hallgató már nem érkezhett Európából.²⁰ 1945-től a növendékek visszatértek a Kármel-hegyre. 1953-tól az intézmény teológiai kurzust nyitott, amely azonban csak három évig, 1956-ig tartott. 1968-ban úgy döntöttek, hogy a kármelita hallgatókat csak a teológia első évére küldik a Kármel-hegyre, amelyet elsősorban a Szentírás és az üdvösségtörténet tanulmányozásának szenteltek, a teológiába és az alapvető erkölcszociológiába való általános bevezetéssel. A további teológiai tanulmányokat a Pápai Lelkiségi Intézet, a „Teresianum” Teológiai Karán kellett folytatni.

A Fehér Atyák Szemináriuma

A Szentföldön szemináriummal vagy tanulmányi központtal rendelkező vagy ma is működő különféle szerzetesi intézmények között végül meg kell említenünk a Fehér Atyákét. Charles de Lavigerie, mielőtt Algír érseke és a Fehér Atyák Társaságának alapítója lett, az *Oeuvre des Écoles d'Orient* (ma *Oeuvre d'Orient*) első egyházi igazgatója volt, és ebben az összefüggésben ismerkedett meg személyesen a szíriai és libanoni keleti egyházakkal. Ez az emlék visszatér majd, amikor a francia kormány, miután megszerezte a Szent Anna-templomot, egy szerzetesközösséget keres, amely gondoskodik róla. Az 1878-ban ideérkezett Fehér Atyák 1882-ben szemináriumot alapítottak ott a görög-melkita katolikus papság képzésére. Ez a szeminárium 85 évig működött, amíg az 1967. júniusi háború ki nem kényszerítette, hogy Libanonba helyezték át (MELI 2018, p. 251).²¹

A Redemptoris Mater szeminárium

A neokatekumenális mozgalom *Redemptoris Mater* Missziós Szemináriumát, amely Galileában, a Boldogságok hegyénél található, kánonilag 2009. június 29-én alapította Fouad Twal jeruzsálemi latin pátriárka, közösségben a galileai görög katolikus érsekkel, Elias Chacourral (jelenleg emeritus érsek) valamint Haifa és a Szentföld maronita érsekével, Paul Nabil Sayah atyával (jelenleg az Antiochiai Maronita Kúria püspöke). A szeminaristák amellett, hogy a Közel-Keletről (Izrael, Jordánia, Libanon) származnak, és így a katolikus egyház különböző rítusaihoz tartoznak (latin, görögkatolikus és maronita), a világ különböző nemzeteiből is érkeznek. A *Studium Theologicum Galilaeae* azért jött létre, hogy szigorú filozófiai és teológiai képzést nyújtson, belső és vendégprofesszorok révén. 2011-ben ez a tanulmányi központ elnyerte az affiliációt a római Pápai Lateráni Egyetem Teológiai Karához, a Beth Jala-i Patriarkatusi Szeminárium Jeruzsálemi Teológiai Tanulmányok központjának fióktelepeként (<https://www.srmgal.org/chi-siamo/>).

Miután végignéztük a teológiai iskolákat, mit gondoljunk a nemzetközi szeminárium létrehozásáról Palesztina összes rendje és kongregációja számára? Megvalósításra érdemes ötletnek tarthatjuk? Ahogy M. Piccirillo írta 1969-ben a San Salvatore növendékei által készített, fentebb is említett folyóiratban: „Úgy vélem, hogy a San Salvatore az első kísérlet a Szentföld különböző teológiai tanulmányainak egyesítésére. Remélhető, és hiszem, hogy néhány éven belül szükségessé is válik, hogy a kísérlet kibővídjön, és magában foglalja a Latin Patriarkátus összes szemináriumát.” (PICCIRILLO 1968, p. 4)²²

²⁰ „Az olasz nemzetiségű hallgatókat az I. évről deportálták egy ‘koncentrációs táborban’, a jeruzsálemi Flagellatio kolostorában, és ott fejezték be a teológiai tanulmányaikat”. LAUDAZI 1969, pp. 29-33.

²¹ A szerző a Fehér Atyáké mellett más szemináriumokat is említ, amelyek a keleti rítust követték: a francia bencések szemináriuma a szír katolikusok számára, a lazaristák szemináriuma az arab missziókba készülők számára és az abesszin katolikusok szemináriuma.

²² Ez a gondolat nem valósult meg, kivéve a passzionista klerikusok esetét, illetve a tanárok cseréjét az egyes intézmények között. Az egyetlen eset, amikor ez az elv valóra vált, a Fehér Atyák szemináriuma a Szent Annában Jeruzsálemben, akik immár évek óta a szaléziaknál tanulnak a régi Ratisbonne kolostorban Jeruzsálemben.

Egy ígéretes jel volt a szemináriumok ilyen egyesülésének irányába a bibliai kirándulások programja, amelyen a Flagellatio Biblikus Intézet hallgatói, a San Salvatore Szeminárium klerikusai, a passzionista klerikusok és a Kármel-hegy teológiai hallgatói vettek részt.

De az egyetlen szeminárium létrehozásának ötlete, mindenki számára, mind az egyházmegyei, mind a szerzetesi papság számára, nem gyökerezett meg, mert:

„megvizsgálva az ilyen egyesülés melletti és elleni érveket, úgy tűnik, hogy miután a nyelvi és kulturális kérdéseket megoldották, a szemináriumok egyesülése csak a kurzusok számára lenne megvalósítható, és nem a közös életre, mert az egy kevésbé homogén környezetet teremtené. Minden szeminárium egy adott célra készíti fel a papokat, a cél megvalósítására szolgáló sajátos felkészítési formákkal.” (Seminario Patriarcale 1968, pp. 18-22)

IV. A Teológiai Szeminárium második szakasza – a *Studium Theologicum Jerosolymitanum*, 1971-től napjainkig

Ezt a nehéz és különös helyzetet követően elérkezett a pillanat, amellyel kezdetét vette a San Salvatore Szeminárium történetének második szakasza. Éppen ezekben a nehéz időkben születtek meg azok a döntések, amelyeket már egy ideje tárgyaltak, és amelyeket ezután végrehajtanak.

A Kusztódia, látva, hogy a szent helyek őrzőjeként új lelkipásztori és spirituális szükségletekkel szembesül, elkezdte hallgatókat hívni a ferences rend különböző provinciáiból, és felkínálta nekik, hogy kihasználják Jeruzsálemben készüljenek fel a papi szolgálatra, és az üdvtörténelem megértését azon a helyen mélyítsék el, ahol az megvalósult.

Az 1960-as évek vége felé a Kusztódia leveleket küldött a rend különböző provinciáinak, felkérve és javasolva, hogy jöjjenek a Kusztódiába, és „*teológiai tanulmányaikat folytassák a Szentföldön, újra átélve Szent Ferenc szeretetét a Szentföld iránt, megélve az üdvösség üzenetét ott, ahol azt Krisztus hirdette és beteljesítette*” (ASCTS, *Cronache Generali*, 37, pp. 602; 712-714).

Az 1968-as²³ és 1969-es kusztódiai káptalanokon felmerült egy nemzetközi szeminárium létrehozásának gondolata a Szentföldön ferencesek számára, amely más szerzetesrendek hallgatóit is felvenné. A káptalan tagjai elsöprő többséggel támogatták ezt a kezdeményezést. Úgy döntöttek, hogy levelet küldenek a rend összes tartományának, amelyben kéri őket, hogy küldjenek néhány harmad- és negyedéves teológiai hallgatót a Szentföldre.²⁴

1970-ben Erminio Roncari kusztos újabb levelet küldött az összes tartományfőnöknek, amelyben felvázolta a Teológiai Szeminárium létrehozásának indokait. Bizonyos feltételeket szabtak az új hallgatók felvételére, követve a generális atya 1969. október 4-i, Szentföldről szóló enciklikájában foglaltakat:

- a) a Szentföld egy igazi mai, aktuális ferences elkötelezettség;
- b) a Rendnek át kell éreznie, hogy ez egy lelki érték;

²³ A döntés a káptalan 31. határozataként szerepelt, a következő szavakkal: „*Jónak tartjuk a javaslatot, hogy meghívjunk klerikusokat minden ferences provinciából, hogy teológiai tanulmányaikat a Szentföldön végezzék, és így létrejöjjön egy Nemzetközi Szeminárium a Szentföldön*”. ASCTS, *Capitoli Custodiali*, p. 14.

²⁴ Ezt a döntést a Szentföldi Kusztódia diskretóriuma az 1970. január 21-i ülésén hozta meg. A Rend minden miniszter provinciálisának küldött levél. Az ülés elején a kusztos atya felolvassa a diskretus atyáknak azt a levelet, amelyet kiküldtek a provinciálisoknak, delegátusoknak, a vikariátusok elöljáróinak, és (tájékoztatásul) a kommisszároknak, hogy teológus hallgatókat hívjanak a Nemzetközi Teológiai Szemináriumunkba. A levelet lefordították angolra, franciára, spanyolra és németre. Vö. ASCTS, *Atti discretoriali*, 28, p. 157.

c) megtestesíti a ferences hivatás egyes aspektusait.²⁵

Néhány provincia röviddel ezután elküldte első növendékeit, így június 20-ra a diákok száma 26-ra emelkedett. Ehhez hozzá kell adni a Kusztdia 2 hallgatóját, később pedig 2 női hallgatót a Ferences Mária-Misszionárius nővérektől, így az összlétszám elérte a 30-at.

Ezt az eseményt a Kusztdiai Krónika a következőképpen írja le:

„Szeptember 25.: San Salvatore Nemzetközi Szeminárium. Az 1970-71-es tanév összes hallgatója megérkezett a San Salvatore-ba, akik közül ketten a Kusztdiából, négyen a Santiago de Compostela-i provinciából, ketten Mexikóból, kilencen a granadai provinciából, négyen a Benevento provinciájából, ketten a Szardínia provinciájából, egy-egy Nicaraguából, Argentínából és Szlovákiából (Pittsburg), valamint ketten Bologna provinciájából származtak (összesen 28 klerikus). Később két FMM nővért is felvettek a szemináriumba a Rev. Discretorium döntésével, amely a klauzúrát a szemináriumon belül a klerikusok celláira korlátozta (1970.10.12.). Mivel a szemináriumi rész nem minden klerikust tudott befogadni, a rendházban néhány cellát jelöltek ki nekik (összesen nyolcat). A professzorok mind ferencesek (kivéve egy bencést, Mora atyát): négyen a Flagellatióból: E. Pax, B. Bagatti, E. Testa, G. Lombardi; a többiek a Kusztdiából: J. Sebastian, I. Mancini, M. Brlek, C. Brlek, V. Gaiani, G. Stambuk, B. Talatinian. Nem sikerült előadót találni a rendtörténethez; a második félévben az Antonianum egyik professzora fogja oktatni ezt a tárgyat. A Lektori Tanács megállapodott abban, hogy két hallgatói küldött részt vehet a lektori értekezleten, hogy ismertessék véleményüket a tanév menetével kapcsolatos kérdésekről. Az iskola október 5-én kezdődött a Kusztos atya megnyitó beszédével, „visszatérve a modern és a zsinat utáni igényekhez”. (ASCTS, Cronache Generali, 37, 667-668)

A Kusztdia krónikája hosszas olvasmányt kínál, részletesen leírva a meghívást és a San Salvatore Nemzetközi Teológiai Szeminárium megerősítésére irányuló terv megvalósítását. Ismerteti a lektorok névsorát (14 fő) és a tanítandó tantárgyakat is. Bemutatja a hallgatók névsorát is, a nemzetiség és a provincia megjelölésével. Ismerteti az órarendet és az évnnyitó programját.²⁶

A Kusztdia ingyen nyújtotta a szállást és az ellátást, a tandíjat és a tanulmányi kirándulásokat. A rendtartományoknak csak a növendékek személyes költségeit kell fizetniük (vö. VITORES 1995 in ACTS XL, pp. 254-255). A maguk részéről együtt kell működniük a Kusztdiával a szent helyeken tartott liturgikus szertartásokon való részvétellel és a Szentföldön követett közös élet elfogadásával.

²⁵ Konstantin Koser miniszter generális körlevele: *Sulla Terra Santa nel 750 anniversario dello sbarco del Serafico Padre S. Francesco ad Acri*, Roma, Curia Gen. Dell'Ordine, 1969. Vö. ASCTS, *Cronache generali*, pp. 712-713.

²⁶ A krónikai bejegyzés hozza még a Kusztdia oktatási intézményeit is, közölve az anyagot, a hallgatói névsort, a tanárokat és az igazgatókat. Ezekről az intézményekről van szó: Betlehem, filozófia. Bejrút, nagyszeminárium, itt a líceumtól az egyetemig járnak. Kiszszeminárium Aleppóban, a középiskolai osztályokkal, a végén záróvizsgával. Róma, kiszszeminárium a gimnázium 5. osztályától a líceumig. Harissza (Libanon), kiszszeminárium a középiskola és tudományos kurzusok Kaslikban. Kafr el Dawar (Egyiptom), kiszszeminárium, ahol kijárnak az állami iskolákba, egyébként mindenki kopt rítusú. Názáret, kiszszeminárium, ahol az érettségire készülnek. ASCTS, *Cronache generali*, 37, pp. 712-720. A közép- és felsőoktatási intézmények a Szentföldi Kusztdiában nagyjából követték az itáliai és más kis- és nagyszemináriumok beosztását. Az öt éves elemi iskola után következett a hároméves középiskola, a két éves gimnázium, majd a líceum (klasszika-filológia szakon, három év). Ez folytatódott a négy éves teológiával. Hosszú ideig a Kusztdia növendékei az egész *cursus studiorum*-ot a Szentföldön végezték, a II. világháború után a középiskola és a gimnázium átkerült Itáliába (Róma: a szeráfi kollégium a IV Miglio negyedben, a Collegio di Terra Santa a Casalotti negyedben).

Továbbá a hallgatók, akik kívánják, ingyenesen folytathatják bibliai és régészeti tanulmányaikat a Flagellatio Ferences Biblikus Intézetben (BOTTINI in PICCIRILLO 1987, pp. 148-154).

Így született meg 1971-ben az új Nemzetközi Ferences Teológiai Szeminárium Jeruzsálemben, a San Salvatore kolostorban. 1971. március 2-án, a Nevelési Kongregáció megadta az affiliációt a római Pontifico Ateneo Antonianumhoz, Studium Theologicum Jerosolymitanum néven, azzal a joggal, hogy teológiából bakkalaureátusi fokozatot adjon (Sacra Congregatio pro Istitutione Catholica in ACTS XVI [N. 1], 1971, pp. 6-12).²⁷

A Kustódia és az Antonianum között aláírt megállapodás 2. pontja kimondja:

„A teológiai képzésért a Szentföldi Kustos felel, mint nagyobb előljáró, aki biztosítja a hatékony pénzügyi és oktatási működést”,

a 4. pont pedig kimondja:

„A hatékonyabb oktatás érdekében a San Salvatoreban működő teológiai képzés szorosan kapcsolódik a Flagellatio biblikus intézetéhez – az Antonianum Teológiai Karának bibliai részlegéhez –, amely továbbra is az igazgató vagy dékánhelyettes tudományos felügyelete alatt áll, aki a teológiai tanulmányok vezetőjeként is szolgál.”

A 6. pont hozzáteszi:

„A dékánhelyettest feladatainak ellátásában a teológiai tanulmányok moderátora és egy titkár segíti, akik mindketten a tanulmányok székhelyén laknak.” (Convenzione in ACTS XVI [N.1], 1971, p. 11)

1980-ban az Antonianum rektora, Gerardo Cardaropoli atya Jeruzsálemben látogatott. *„Rövid jelentés a jeruzsálemi San Salvatore Tanulmányi Központjában tett látogatásról, 1980. február 11-16.”* című iratában hangsúlyozta, hogy *„San Salvatore Tanulmányi Központját a Sapientia Christiana konstitúció és a kapcsolódó rendelkezések előírásai szerint fel kell újítani”. Ezeket tanulmányozni kell az egyetem székhelyén [Rómában], és figyelembe kell venni a Szentföldi Kustódia és az Antonianum között a csatlakozáskor létrejött megállapodást.”* A frissítésnek ez az igénye mind az oktatói karra, mind az oktatandó programokra vonatkozott (ASCTS, Formazione, Carteggio Studi di filosofia e teologia, 7).

1982. március 15-én a Katolikus Nevelés Kongregációja az STJ-t a Flagellatio (SBF) szerves részévé (I. ciklusává) nyilvánította, mint az Antonianum Teológiai Karának jeruzsálemi részlegét.

A Katolikus Nevelés Kongregációjának nyilatkozata által teremtett új körülmények nyomán, valamint a római Antonianum teljes egészének (beleértve a jeruzsálemi részeit is) reformja és korszerűsítése érdekében előmozdították az Önképzési projektet. Egy látogatócsoport érkezett Jeruzsálemben, hogy megvitassák az Önképzés megvalósítását vagy elfogadását, és jelentést írtak a projektről 1983. november 20-i dátummal. Ez a jelentés meghatározza, hogy

*„a) Bár 'I. ciklusként' van a SBF-hez illesztve, a STJ működését a Szentföldi Kustódia irányítása alá helyezték, és tényleges célja, hogy a papnövendékek képzésére szolgáljon, mind a Kustódiához tartozó, mind a más provinciákból felvett papnövendékek számára.”*²⁸

²⁷ Az affiliációs határozat, valamint a STJ és az Antonianum, illetve a Szentföldi Kustódia és az Antonianum közti megállapodás aláírói Gabriel Maria Garrone bíboros, a Sacra Congregatio pro Institutione Catholica prefekta, Roberto Zavalloni, az Antonianum rektora és Erminio Roncari szentföldi kustos.

²⁸ A STJ célja, hogy felkészítse a hallgatókat a „Baccalaureato in Sacra Teologia” megszerzésére, megalapozott, szerves és teljes képzést nyújtva a teológiai tárgyakban. (Norme Generali, Ordinamento degli studi, 3, in Ordo Anni Accademici 2023-2024 dello SBF, 122.) A „Norme Generali” 21. pontjában (p. 125) ez áll: *„Az a testvér,*

b) Úgy tűnik, hogy az STJ céljáról nincs más hivatalos írásos dokumentum, mint a látogatócsoport tagjainak korábban benyújtott önképzési jelentésben szereplő leírás. Ez az összefoglaló azonban nem részletezi az iskola funkcióját, mint a papi szolgálatra jelöltek képzésének központja, és nem hivatkozik a Szentszék jelenlegi dokumentumaira sem az ebben a képzésben követendő normákkal kapcsolatban.”²⁹

Később, az 1987-88-as tanévtől kezdődően beépült a kétéves filozófiai képzés, amelynek színhelye a betlehemi Szent Katalin-kolostor volt, így kompletté vált a Teológiai Kar teljes első ciklusa, az alapképzés. Ezt az új egységet az Antonianum és az SBF szabályzatai és rendeletei, valamint maga az STJ rendeletei szabályozzák.

A tantervet teljesítő és bakkalaureátusi diplomát adó tanulmányok hat évig tartanak: két év filozófia és négy év teológia. Az ezekben a tanulmányokban szereplő tantárgyak megegyeznek az egyházi egyetemek teológiai tanulmányainak első ciklusában szereplő tantárgyakkal, amelyekhez a történelmi-földrajzi környezet, konkrétan a bibliai, régészeti és ökumenikus kontextus által javasolt tantárgyak társulnak, különös tekintettel a keleti egyházakra, valamint a judaizmusra és az iszlámra.

Az STH-t az Antonianum és a Szentföldi Kustódia (CTS) között 1991. április 6-án aláírt megállapodás is szabályozza, amely meghatározza mindkét fél tudományos vonatkozásait és feladatait. A megállapodás szerint a CTS dolga az STH helyszínének kiválasztása, és köteles képzett oktatói gárdát felkészíteni és fenntartani, kivéve a Szentírás, a régészet és esetleg a patológia tanárait, akiket az SBF biztosít.³⁰

V. Általános statisztikák

Az Antonianum által a Rómából küldött vizitátorok számára készített statisztikák szerint a Szeminárium történetének első szakaszában, 1866 és 1970 között 515³¹ hallgató tanult ebben a szemináriumban, akik 26 különböző nemzetből és a ferences rend 30 provinciájából érkeztek. 395-en a Szentföld Kustódiájából, 120-an pedig egyéb szerzetesi tartományokból (11 különböző nemzet) származtak.

Ezek a származási nemzetek:

Olaszország 290 (211 a Kustódiából és 79 a provinciákból); Palesztina: 29; Spanyolország: 25 (22); Szíria 24; Kis-Örményország 22; Lengyelország 20 (6); Anglia 15; Málta 11; Franciaország 9 (7); Egyiptom 9; Libanon 8; USA 7; Ausztria 6; Németország 5; Ausztrália 4; Jugoszlávia 4 (3); Ciprus 3;

akit a Szentföldi Kustódia felvesz a maga szemináriumába, de nem lesz beiratkozva a STJ-re, látogathatja az előadásokat és vizsgákat tehet a STJ-n. Ilyen esetekben a Magiszter feladata, hogy a növendéket bevezesse, tanulmányi rendjét meghatározza, és a tanulmányi dokumentációt vezesse a Moderátorral együttműködve. A növendék később beiratkozhat a STJ-re az előző bekezdés értelmében.”

²⁹ ASCTS, *Formazione*, Carteggio Studi di filosofia e teologia, 7. Relazione del Gruppo dei Visitatori sul progetto di Auto-Studio nello *Studium Theologicum Jerosolymitanum* e nello *Studium Biblicum Franciscanum*, Convento di „San Salvatore”, Gerusalemme, Israele, 20 novembre 1983, 1-2. A látogatócsoport tagjai voltak: Melvin Grunloh OFM; Pasqual Rosales-Duran OFM; P. Cristoforo Tomatis; Joseph Mindling OFM Cap, aki a látogatást koordinálta. Alcinin Coyle, az önképzési bizottság elnöke is elkísérte a csoportot.

³⁰ A megállapodás címében és szövegében a *Studium Theologicum Hierosolymitanum* forma szerepel, ezért a rövidítés STH, nem pedig az előtte és utána is használatos *Studium Theologicum Jerosolymitanum* (STJ). A Martino Conti PAA Rektor és Carlo Cechitelli szentföldi kusztos által aláírt megállapodás, ACTS, „Convenzione”, XXXVI (N. 1), 1991, p. 66.

³¹ A. Parent szerint 1865 és 1967 között a Teológiai Szemináriumban 515 klerikus tanult, de ez nem egyezik meg az általa összeállított táblázattal, ahol 494 klerikus szerepel. Az 516-os létszámba talán bele kell számolni az 1968-1969-es tanév adatait is. Vö. PARENT 1968, pp. 18-24.

Oroszország 3; Csehszlovákia 3 (2); Transzjordánia 2; Hollandia (2); Belgium 1; Kanada 1 (1); Görögország 1; Litvánia (1); Mexikó 1.³² A lista 90 hallgatót tartalmaz különböző közel-keleti országokból.

1970 és 1995 között (az STJ 25. évfordulója, miután elismerték és a római Antonianumhoz aggregálták) 39 országból 396 diák tanult az STJ-ben: 297 rendes, 77 vendéghallgató és 22 rendkívüli. 249 ferences szerzetes: 94 a Kustódiához tartozó (és 19 országból érkező) hallgató, valamint 155 hallgató a Rend 45 tartományából, 23 országból.

1996 és 2023/24 között 65 országból 429 hallgató tanult itt; 378 rendes, 12 vendéghallgató és 39 rendkívüli; 347 ferences, 87 pedig különböző rendekből, egyházmegyések, nővérek és világiak.³³

1970 és 2023 között összesen 825 hallgató tanult az STJ-ben. Köztük 648 rendes hallgató, 59 rendkívüli hallgató és 89 auditor volt. 121 hallgató a Kustódiából, 221 pedig a Rend különböző tartományaiából származott.

Így a Teológiai Szeminárium és a *Studium Theologicum Jerosolymitanum* 159 éves fennállásának összesített létszáma 1340 hallgató, 70 országból.

Íme azoknak az országoknak a listája, ahonnan a hallgatók érkeztek vagy érkeznek, számukkal együtt. Sajnos nem tudtam ellenőrizni és feltüntetni, hogy a hallgatók melyik OFM provinciából érkeztek, mivel 2011 óta nem rögzítik ezt az adatot (lásd a 18. jegyzetet).

1. Olaszország – 404; 2. Mexikó – 102; 3. Spanyolország – 71; 4. Lengyelország – 66; 5. Brazília – 59; 6. Szíria – 50; 7. Jugoszlávia, majd Horvátország – 43; 8. Palesztina (1948 előtt – 29, 1948 után – 3) – 32; 9. Izrael – 28; 10. USA – 27; 11. Argentína – 23; 12. Kis-Örményország – 22; 13. Jordánia 18 (Transzjordánia – 2) – 20; 14. Zaire, majd Kongó – 20; 15. Málta – 20; 16. Peru – 19; 17. Franciaország – 19; 18. Libanon – 18; 19. Egyiptom – 18; 20. Anglia – 17; 21. Kolumbia – 14; 22. Szlovákia (Csehszlovákia) – 13; 23. Ghána – 11; 24. Chile – 9; 25. Ecuador – 9; 26. Németország – 9; 27. Fülöp-szigetek – 8; 28. Ausztria – 8; 29. Bolívia – 7; 30. Mozambik – 7; 31. India – 6; 32. Togo – 6; 33. Oroszország – 6; 34. Irak – 5; 35. Ciprus – 5; 36. Nigéria – 4; 37. Portugália – 4; 38. Kongó – Brazzaville – 4; 39. Belgium – 4; 40. Ausztrália – 4; 41. Nicaragua – 3; 42. El Salvador – 3; 43. Panama – 3; 44. Közép-Afrika – 3; 45. Dél-Afrika – 3; 46. Kanada – 3; 47. Litvánia – 3; 48. Románia – 2; 49. Uruguay – 2; 50. Venezuela – 2; 51. Ukrajna – 2; 52. Szlovénia – 2; 53. Burundi – 2; 54. Angola – 2; 55. Kamerun – 2; 56. Uganda – 2; 57. Zimbabwe – 2; 58. Hollandia – 2; 59. Görögország – 1; 60. Bosznia-Hercegovina – 1; 61. Svájc – 1; 62. Honduras – 1; 63. Guatemala – 1; 64. Elefántcsontpart – 1; 65. Kenya – 1; 66. Malawi – 1; 67. Lesotho – 1; 68. Ruanda – 1; 69. Tanzánia – 1.³⁴

A rend tartományaiban, illetve a Szentföldi Kustódiában való tagságot illetően a következő kép rajzolódik ki: az első időszakban, 1864-től 1970-ig, 48 hallgató tartozott a Kustódiához és 124 a tartományokhoz. A második időszakban, 1971 és 2023 között, 225 hallgató tartozott a Kustódiához és 381 a provinciákhoz.

³² Az önállóan álló számok a Kustódiához tartozó klerikusok számát jelölik, a zárójelben szereplők pedig a más provinciákból érkezettek.

³³ Sajnos az *Album Studentium* anyakönyvben, amely az STJ hallgatóit rögzíti, és 1970-ben kezdődik, a 2011/12-es tanévtől kezdve, pontosabban a 624 sz. bejegyzéstől, amely Ayman Bathish hallgatóra vonatkozik, többé nem szerepel, melyik provinciából vagy egyházmegyéből való. Továbbra is rögzítik a származási országot, a hallgató minősítését (rendes, rendkívüli, vendég) és a tanulmányok kezdetét a STJ-n.

³⁴ A statisztikákat, a hallgatók származását, a Kustódiához vagy más provinciához tartozását, a Szeminárium történetének 1. szakaszában felszentelt papokat lásd: *Voci d'Oriente* 1968 (jún.): 7-9, 17-24. Az 1971 és 1995 közötti időszakhoz lásd VITORES 1995, pp. 255-259. Az egyéb statisztikákat, amelyek jelzik a más provinciából érkező, de a Kustódiába átlépő hallgatókat, a STJ-n valaha tanított tanárokat és a hallgatók listáját lásd pp. 260-271. A további statisztikákat 1996 és 2023 között lásd az *Album Studentium* anyakönyvben.

Összességében, 1864 és 2023 között **510** hallgatónk volt a Kustódiából, 496 hallgató a rend provinciáiból és 334 egyéb hallgatónk (különböző férfi szerzetesrendek: karmeliták, passzionisták, szaléziánusok, Fehér Atyák, betharramiták, Krisztus Légiósai, Sion atyái, Nyolc boldogság, Koinonia S.G., Fokolarini, egyházmegyei papok; valamint női szerzetesrendek: FMM, CIM, RMN, PSG, a Katekizmus nővérei, IMC, Fokolarinák, Nyolc boldogság, ND de Sion, C. Loyola, Comboni nővérek, BVM; valamint számos világi hallgató).

A hit, a kultúra, a tudományosság és az egyházi hierarchia kiválóságai közül a következő jeles személyiségeket nevezzük meg, akik a Szentföldi Szemináriumban és a *Studium Theologicum Jerosolymitanum*ban tanultak:

Mártírok:

Damaszkusz vértanú 1860, előadók és hallgatók, XII. Pius boldoggá avatta 1926-ban: Emmanuele Ruis és Carlo Bolta lektorok; Engelbert Kolland, Nicanor Ascanio, Pietro Soler és Nicola Alberca hallgatók; Kis-Örményország: 1895, Lilli Szalvátor és a kappadókiai vértanúk, 1920, Alberto Amarisse da Cave, Stefano Jalinkatian.

Püspökök:

Akiki Bonaventura, Piergiorgio Chiappero, Agostino Patacchoni, Domenico Picchi, Giuseppe Nazzaro, Rodolfo Cetoloni, Antonio Perez, Robert Camillieri, José Rodríguez Carballo, Jaime Spengler, Patrizio Bonilla, Jesus Gonzalez.

Szentföldi Kustosok:

Aurelio Briante da Buia (1886; 1894-1900), Onorato Carcaterra (1914), Lino Cappiello (1962-1968), Alfonso Calabrese (1968-1969), Erminio Roncari (1969-1974), Ignazio Mancini (1980-1986), Carlo Cechitelli (1986-1992), Giuseppe Nazzaro (1992-1998), Giovanni Battistelli (1998-2004).

Jelentős tudósok (főleg régészek): Adriano Osmolowski, Girolamo Golubovich, Eutimio Castellani, Gaudenzio Orfali, Virgilio Corbo, Pasquale Castellana, Romualdo Fernandez, Ignazio Pena, Michele Piccirillo, Basilio Talatinian, Sabino de Sandoli, Vincenzo Mistrih.

VI. Zárszó

A Szeminárium, majd pedig a *Studium Theologicum* statisztikái és története rávilágítanak arra, hogy milyen nehézségekbe ütközik az összes növendék egy helyen vagy szemináriumban való egyesítése, tekintettel a Közel-Kelet különböző államai közötti kapcsolatok problémájára, a határok okozta gondokra. Mindezek a tényezők gyakran megnehezítették a klerikusok rendszeres érkezését a világ különböző részeiről, ami befolyásolta a jeruzsálemi San Salvatore Szemináriumban és a teológiai képzésen részt vevők számát.

1903 és 1931 között például a klerikusok létszáma alacsony volt a török üldöztetés (1915-1920) és az első világháború (1914-1918) miatt.

1931-től kezdve zavargások és összecsapások kezdődtek a palesztinok és a zsidók között, majd jött a második világháború (1939-1945) és Izrael állam létrehozása (1948). Ezekben az években a stúdiumot Emmausba (1940. június 13. – 1941. július 22.), majd Betlehembe (1947. október – 1949. június) kényszerültek áthelyezni. Ez a helyzet jelentősen befolyásolta a tanulmányok előrehaladását. A helyzet a Flagellatio biblikus intézetében még súlyosabb volt, ahol tíz év után, 1950-ben, hét új diák érkezésével nyitották meg újra a tanulmányi munkát.³⁵

³⁵ A Kustódiái Krónika jegyzője, Basilio Talatinian így ír: „Október végén megérkezett Jeruzsálembe 7 hallgató, hogy a Flagellatio Biblikus Intézetében végezzék tanulmányukat. Tíz év megszakítás után újranyílik a stúdium

Hasonló problémák jöttek elő az 1967-es (hatnapos háború), az 1973-as (jom kippuri háború), az intifádák, a libanoni és a gázai háborúk, és végül, de nem utolsósorban a Covid-járvány miatt.

VII. Irodalom – References

Levéltári források

- ACTS (Acta Custodiae Terrae Sanctae), XVI (1), 1971, 6-12; XL (1995), 254-271.
 ASCTS (Archivio Storico della Custodia di Terra Santa, Gerusalemme).
 ASCTS, Curia Custodiale, Atti dei Capitoli custodiali, 14 (1968).
 ASCTS, Curia Custodiale, Atti Discretoriali, 11 (1848-1865); 12 (1863-1867); 14 (1880-1886); 28 (1968-1974).
 ASCTS, Curia Custodiale, Carteggio, Ministro Generale, 9 (Raffaele da Pontecchio 1863-1868).
 ASCTS, Curia Custodiale, Copialettere, Ministro Generale, 8 (1865).
 ASCTS, Curia Custodiale, Cronache, Cronache Generali, 32 (1859-1887); 37 (1950-1970).
 ASCTS, Curia Custodiale, Formazione, Registri di noviziato, 3 (1851-1909).
 ASCTS, Formazione, Carteggio, Miscellanea 1, *Voci d'Oriente*, Rivista del Seminario Teologico di S. Salvatore, Jerusalem, 1968-1969.
 ASCTS, Formazione, Carteggio Studi di filosofia e teologia, 7.
Necrologium (1923). *Necrologium Almae Custodiae Terrae Sanctae ab anno 1640 denuo exaratum* a P. Euthymio Castellani, Hierosolymis, Typis PP. Franciscalium.
Prospectus (1868). *Prospectus Locorum et Religiosorum Ordinis Minorum S. Francisci Custodiae Terrae Sanctae, Hierosolymis, Typis Conventus SS. Salvatoris.*
 RAIMONDO, A. (1968/69): San Salvatore 1968/69 (a növendékek saját készítésű folyóirata).

Tanulmányok

- BRLEK, M. (1986): *La Chiesa di San Salvatore. Storia e arte*. Jerusalem.
 BOTTINI, G. C. (1987): Lo Studium Biblicum Franciscanum. In: M. PICCIRILLO (ed.): *La Custodia di Terra Santa e l'Europa*, Parma, pp. 148-154.
 BUFFON, G. (2005): *Les Franciscains en Terre Sainte (1869-1889)*. Cerf, Paris.
 BUFFON, G. (2006): Tra spazio e territorio. La missione francescana in epoca moderna, Ed. Porziuncola, Assisi.
 CAPUTA, G.: I primi undici anni del Teologato Salesiano in Terra Santa: Betlemme 1929-1940. Documenti per scrivere una storia. Forrás: <https://www.salesian.online/wp-content/uploads/2019/05/2-Caputa-I-primi-undici-anni-del-teologato-salesiano-in-Terra-Santa-Betlemme-1929-1940.-Documenti-per-scrivere-una-storia.pdf>
 CASSINI DA PERINALDO, F. (1855): *Epistole e colloqui su Terra Santa*. Genova.
 CHARBEL, A. (1969): Istituto Teologico Internazionale Kremisan. *Voci d'Oriente*, 23-27.
 CORNARA, R. (2014): Gli undici Vicariati della Congregazione, Il Vicariato di terra Santa. In: *Notizie in Famiglia, Bollettino ufficiale della Congregazione del Sacro Cuore di Gesù di Betharram*. 14/3.

szabályos kurzusokkal. 1940-ben szakadt meg a működés, és bár néhány éve szeretnék volna már újraindítani, a palesztinai helyzetet látva az előjárók halasztást javasoltak. A tíz éves szünet alatt az ittmaradó lektor atyák ásatásokkal, azok feldolgozásával és más tanulmányokkal foglalkoztak.” ASCTS, *Cronache Generali*, 37, p. 7.

- DOMENICHELLI, T. (1890): *I Frati Minori e la Terra Santa. Discussioni*. Livorno.
- FERRARI, A. (1969): Chierici Passionisti. *Voci d'Oriente*, 14-17.
- GEFAELL, P. (2000): Il ristabilimento del Patriarcato latino di Gerusalemme (1847) e la vicenda del rappresentante diplomatico della Santa Sede presso la Porta ottomana. In: *Il Diritto Ecclesiastico*, 1, pp. 196-217.
- KLIMAS, N. S. (2019): Le scuole della Custodia di Terra Santa dal seicento al XX secolo nei documenti della Santa Sede e dell'Ordine dei Frati Minori. In: *Collectanea Franciscana*. 89, pp. 521-558.
- KLIMAS N. S. (2022): The Schools of the Custody of the Holy Land from the 16th to 18th century in the documents of the Holy See and of the Order of Friars Minor. In: C. SERRACINO (ed): *Ardet amans: Essays in honour of Horatio Caesar Roger Vella*, Midsea Books, Malta, pp. 343-360.
- LAUDAZI, E. (1969): Seminario del Monte Carmelo. *Voci d'Oriente*, 29-33.
- MELI, D. (2018): „Tre relazioni” ad Limina sul Patriarcato latino di Gerusalemme (1877, 1893, 1913). *Chiesa e Storia*, VIII, p. 251.
- PARENT, A. (1968): Statistiques. *Voci d'Oriente*, 18-24.
- PICCIRILLO, M. (1968): Presentazione. *Voci d'Oriente*, 3-5.
- Seminario Patriarcale (1968). *Voci d'Oriente*, 18-22.
- VITORES, A. (1995): Seminario Teologico Internazionale ofm di Gerusalemme. In: ACTS: XL, pp. 254-271).